

Kutnohorský „ementál“

KRAJ, KTERÝ PROSLAVILA STŘÍBRNÁ ŽÍLA

Starobylá, pamětihodnostmi oplývající Kutná Hora se nachází přibližně 70 km východně od Prahy.

Historické jádro města reprezentuje architektonický skvost evropského významu, jehož zrod je úzce spjat s tamní těžbou a zpracováním stříbra.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Sedlci prochází od roku 2002 rozsáhlou rekonstrukcí exteriéru i interiéru. Jde o architektonický unikát, prakticky první katedrálu u nás bez opěrného systému, věže či triforia.

Počátky kutnohorského do-
lování se datují ke konci 10.
století, ale pravá horečka
vypukla zhruba o 300 let později.
Původně hornická osada, ležící
při bohatých nalezištích stříbr-
ných rud, se brzy rozrostla
na movité královské město, kon-
kurující Praze četnými výsada-
mi.

Jeho sláva přetrvávala s mír-
nými přestávkami až do 16. sto-
letí, kdy rudná ložiska postupně
mizela. Krizi dovršila třicetiletá
válka, a Kutná Hora ztrácí ráz
hornického města. Definitivní
konec přinesl rok 1727 zrušením
zdejší královské mincovny.

V současné době město pozby-
lo věhlasu, přesto souborem více
než 300 chráněných památko-

vých objektů středověké a ba-
rokní architektury stále láká.
V prosinci 1995 bylo jeho histo-
rické jádro zapsáno na Seznam
UNESCO, spolu s chrámem sv.
Barbory a kostelem Nanebevzetí
Panny Marie v Sedlci.

Katedrální premiéra

Stříbro zafinancovalo i stavbu
chrámu Nanebevzetí Panny Ma-
rie v Sedlci. Zde roku 1142 vznikl
cisterciácký klášter, na jehož po-
zemku v letech 1280 – 1320 vlast-
ní stavba probíhala. Po jejím do-
končení šlo o první katedrálu na
území Čech a Moravy. Mohutný
kamenný chrám raně gotického
slohu v podobě latinského kříže
však v roce 1421 vypálili husité
a v troskách zůstal 279 let.

K obnově chrámu dochází až
v letech 1700 – 1709. Renovaci

Kostel sv. Štěpána svítí novotou, kostnice za ním stojí též.

započal architekt Pavel Ignác
Bayer z Jihlavy, jemuž se přisu-
zuje koncepce pětিলodního uspo-
řádání chrámu. Nástupcem byl
Jan Blažej Santini-Aichel (1677 –
1723), realizující zde své ideje
barokní gotiky. Jeho dílem je ori-
ginální řešení hlavního průčelí
s předsíní a úprava chrámového
vnitřku s mimořádně působivou
klenbou hlavní lodi, presbytáře
a ramen příčné lodi.

Za císaře Josefa II. byl klášter
zrušen. Poté sloužil jako skladiš-
tě mouky, které roku 1812 vystří-
dala tabáková továrna, fungující
dosud. Katedrála byla v roce
2001 zařazena do programu „Zá-
chrana architektonického dědic-
tví v ČR“.

Okolí Kutné Hory bylo osídle-
no už v 10. století. Dokladem
toho jsou starobylé, původně ro-
mánské chrámy v Malíně či v Zá-
boří nad Labem. Obě lokality
jsou „terčem“ našeho dalšího pu-
tování.

Kdo je kdo

Jan Blažej Santini-Aichel
(1677 – 1723), výrazný český
architekt italského původu, se
proslavil stylem zvaným barokní
gotika. Pražský rodák sbíral
zkušenosti v Rakousku a Itálii.
V činnosti navázal na architekta
J. B. Matheye, po jeho smrti ně-
které projekty dokončil. Časem
se stal uznávaným umělcem.
Profesně se Santini orientoval
na sakrální architekturu, ale sta-
věl i šlechtická sídla. Z děl zau-
jmou například známý kostel sv.
Jana Nepomuckého na Zelené
Hoře (Žďár nad Sázavou) či za-
jímavý „želví“ klášter Navštívení
Panny Marie v Obyčtově, re-
spektive Kolovratský palác na
Malé Straně (Praha) nebo zá-
mek Karlova Koruna (Chlumec
nad Cidlinou).

U kostela sv. Jana Křtitele v Malíně stojí provizorní lešení, omítka opadává, celkově chátrá.

Malínští „sousedé“

Tak lze nazvat dvojici kostelů viditelnou severovýchodním směrem od Sedlce na mírném kopci, na němž se rozprostírá Malín. Současná obec stojí na původním předrománském hradišti Slavníkovců, v jehož západní části byl na konci 10. století vystavěn románský kostel sv. Jana Křtitele.

Jde o jednododní uspořádání s plochým stropem, apsidou a hranolovitou věží v severozápadní části, jež pochází z 12. století. Úprava věže proběhla v 18. století. Důkladná oprava kostela proběhla roku 1922, kdy byl upraven na modlitebnu Církve československé husitské.

Doslova za rohem, ve svátečním hávu, je situován kostel sv. Štěpána. Románská tvář objektu z konce 12. století byla goticky přestavěna ve 14. a koncem 15. století, barokně pak v letech

Na kostele sv. Prokopa zaujme hlavně mimořádně cenný kamenný portál.

1660 a 1710. Jednododní obdélníková stavba se pyšní na severozápadní straně vztýčenou hranolovitou věží, krytou jehlanovou střechou. Kostelní loď je plochostropá, zařízení interiéru barokní z 18. století. Hlavní sloupkový, portálový oltář pochází z roku 1711.

Před kostelem stojí čtyřboká stupňovitá dřevěná zvonice, krytá vysokou jehlanovou střechou. Její konstrukce je posazena na mírně polygonálně zalomené podezdívce, a proto je spodní šikmá část nepravidelně pětiboká. Z druhé strany se nachází opravená barokní osmiboká kostnice z poloviny 18. století.

Zábořský „klenot“ ožívá

Mezi nejstarší obce kutnohorské části portálu. Ke kostelu patří dřevěná raně barokní zvonice z konce 17. století. Na

Dominantu náměstí v Čáslavi tvoří farní kostel sv. Petra a Pavla. Goticky a barokně laděný objekt prošel poslední obnovou v letech 1908 až 1911. Autorem je architekt Kamil Hilbert.

ského okresu se řadí Záboří nad Labem. Ve 12. století se zde nacházelo panské sídlo s tvrzí, o raném osídlení svědčí pohanský hrob, otevřený v roce 1977 v místním cukrovaru. Vzácnou památkou je farní kostel sv. Prokopa.

Jednododní objekt uprostřed vsi je zcela atypickou stavbou. Základ měla v patrové kapli z románské doby, k níž přiléhala rozlehlá otevřená předsíň, nynější presbytář a portál se též datují do té doby. Při opravě roku 1722 přikryla původní věž nynější cibulovitá bání, zároveň došlo k napojení původní dvojité chrámové lodi na presbyterium. Západní stěna byla prolomena a před ní vybudován rozsáhlý přístavek, okolo dveří pak renovovány za-

V plném proudu je renovace kostela sv. Prokopa v Záboří nad Labem. Věž má šindelovou střechu, mění se krovy a střešní krytina u lodi. Na opravu čeká „sousední“ zvonice.

chované části portálu. Ke kostelu patří dřevěná raně barokní zvonice z konce 17. století. Na

Marie.

Přemíra stříbrné žíly v kutnohorském kraji pomohla ke zrodu dalšího důležitým střediskům při jedné z hlavních zemských stezek spojujících Čechy s Moravou. Jedním z nich byla Čáslav.

Na skok do Čáslavi

Kdysi královské město vzniklo v polovině 13. století za vlády Přemysla Otakara II. Dodnes je patrný gotický vnitřní půdorys: velké centrální náměstí, kterému dominuje radnice a pravouhlá uliční síť. Do českých dějin se město zapsalo tzv. čáslavským sněmem v červnu 1421 v souvislosti s husitským hnutím.

...zato boční stěnu lodi evidentně ohlodává zub času.

Čelní strana evangelického kostela prošla zřejmou obnovou...

Mnoho let jsou pro Čáslav typické dvě vysoké a štíhlé chrámové věže. Jedna přináleží kostelu sv. Petra a Pavla, raně gotické stavbě se stanovou střechou z konce 13. století, druhá pak klášteru evangelickému. Kromě věží oba objekty spojuje další společný prvek – styl uspořádání,

Klasický „dezolát“ představuje kostel Nanebevzetí Panny Marie ve Starkoči.

Loď i věž sice zdobí nová krytina, peníze na další renovaci ale zatím nejsou.

Objekt nemá strop, pouze trámy. Holubi zde mají pré.

konkrétně halové trojlodí s polygonálním kněžištěm. Církvní statky Čáslavi však opustíme a provedeme dvě sondy do jejího okolí, do Zbyslavi a Starkoče.

Ještě jednou „Z“, Zbyslav

Jedna z nejstarších obcí regionu leží asi 7 km severovýchodně od Čáslavi. Tamní dominantou je na mírném návrší stojící farní kostel Nejsvětější Trojice, poprvé připomínaný v roce 1352. Z gotiky do raně barokní podoby se převlékl roku 1609, na kterou navázala pozdně barokní přestavba z roku 1692, dodávající subjektu dnešní háv. Jedná se o jednolodní stavbu, po stranách s obdélnou sakristií a oratoří. V průčelí kostela, jenž má pravoúhlý presbytář, ční dvě mohutné hranolo-

Kostel Nejsvětější Trojice má zatím opravu jen střechu.

vité věže, v obvodní zdi pak výklenková kaple.

Ke vchodu do kostela vede zalomené dvojramenné schodiště se sochami sv. Vojtěcha, sv. Prokopa a dvěma anděly, pocházející z poloviny 18. století. V interiéru se nalézá oltář z let 1665 – 1675, zdobená kazatelna pochází z 18. století. Ze stejného období je i barokní socha sv. Jana Nepomuckého nacházející se blízko kostela, který obklopuje hřbitov. Zejména ve druhé polovině 20. století tato kulturní památka značně zchátrala.

Od roku 1960 Zbyslav patří pod obec Vrdy. Její dějiny ale pamatují lepší časy, v 17. století ba i zbyslavské panství. To spravovalo také obec Starkoč, poslední cíl dnešní sakrální inventury.

Holubí dům ve Starkoči

Vzdušnou čarou Starkoč leží 9 km severovýchodně od Čáslavi, Zbyslav má „za humny“. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1352, ze stejné éry je doložen i farní kostel Nanebevzetí Panny Marie. Neorientovaný jednolodní objekt s mohutnou hranolovitou věží stojí na malém návrší viditelném zdaleka. Dnešní barokní podoba vznikla roku 1738, aby nahradila gotickou. Nároží kostela jsou zaoblená, na severní straně stojí sakristie. Vnitřek objektu je plochostropý, hlavní oltář i ostatní vybavení pocházejí z 18. století.

Kostel obepíná hřbitov lemovaný ohradní zdí, obohacenou devíti mramorovými figurálními

náhrobníky z přelomu 16. a 17. století. Přestože byla stavba v letech 1875 – 1876 důkladně opravena, objevily se už v roce 1909 nové trhliny. Další obnova tak přišla v roce 1936. V současnosti kostel není využíván, značně chátrá, okupován holubí letkou.

Sláva Kutné Hory tyjící z těžby stříbrných rud dávno pomínula. Její podzemí je dnes děravé jak ementál, prošípané chodbami a zatopenými šachtami. S troškou nadsázky lze říci, že podobu známého holandského sýru připomínají i osudy některých kostelů tohoto kraje. Na rozdíl od pomíjivé lahůdky však přetrvávají, i se svým zatím smutným během života. V šestém pokračování našeho seriálu poprvé vkročíme na moravskou půdu. Na Novojičínsko.

ALEXANDRA M. VIDEMANNOVÁ

Foto: autorka

Omítka je silně poškozena, okna rozbítá.

Pověst

Kostnice je unikát

Lustr z kostí lidského těla či dekorace z lidských lopatek a kyčlí. Takovou bizarní výzdobu nabízí kostnice v Sedlci, zvláštní místo, kde „žijí“ pod rentgenem věčnosti hledí udiveně na své vkusně porovnané kolegy. Celá stavba je podobenstvím zázraku. Nad původně gotickou kostnicí ze 14. století je kaple symbolizující vítězství nad smrtí a přizdobení nebožtíci dole čekají, až jednou vstanou z mrtvých...

Traduje se, že opat sedleckého kláštera Jindřich při cestě do Jeruzaléma přivezl hrst hlíny z Kalvárie. Rozesel ji po hřbitově, jenž získal pověst svaté země. Od té doby zde hledalo věčný odpočinek mnoho lidí. Materiálu k výzdobě bylo dost.

Kosti byly k dekoraci použity už v 16. století, ale definitivní podobu jí dal až barokní architekt Jan Blažej Santini-Aichel. Využil rozvržení stavby a podtrhl její alegorický význam. Nad pyramidou, v nichž je víc než 40 tisíc kostí, umístil koruny symbolizující boží království a doprostřed kostnice postavil čtyři obelisky, znamenající tolik co paprsky světla v černé noci – naději.

Poslední úpravy kostnice provedl v 19. století řezbář František Rint, autor kostěného lustru, Schwarzenberského erbu a dalších úprav. Stěny a klenby vyskládal lebkami se zkříženými hnáty a na několika místech zavěsil kosti do prostoru. Symbolika smrti dokonale převážila symetrii vůči kapli nahoře. Toto dílo není samoúčelné, ale po staletí připomíná návštěvníkům fakt smrti a hodnoty věčnosti.